

İMAM HATİP ORTAOKULU ÖĞRENCİLERİNİN ERGEN ÖZNEL İYİ OLUŞLARININ KİŞİSEL VE SOSYAL ÖZELLİKLERİNE GÖRE İNCELENMESİ

Erdoğan BOZKURT*
Halil İbrahim SÖNMEZ**

Öz

Bu araştırmanın amacı, imam hatip ortaokulu öğrencilerinde aile ilişkilerinde doyum, yaşam doyumunu, olumlu duygular ve önemli kişilerle ilişkilerde doyumlarının ergen öznel iyi oluş özelliklerine göre farklılık gösterip göstermediğini incelemektir. Araştırma grubunu, Amasya İl merkezindeki Amasya İmam Hatip Ortaokulu ve Hattat Hamdullah İmam Hatip Ortaokulu 7. sınıflarında öğrenim gören 80 kız ve 104 erkek toplam 184 öğrenci oluşturmuştur. Veriler *Ergen Öznel İyi Oluş Ölçeği* ve kişisel bilgi formu kullanılarak elde edilmiştir. Elde edilen verilerin analizi için tek yönlü varyans analizi (ANOVA) kullanılmıştır. Araştırma bulgularına göre, ilk ergenlik evresindeki 7. sınıf öğrencilerinin bazı kişisel ve ailesel özelliklerinin en fazla aile doyumunu ile ilişkisi olduğu; bunu sırayla önemli kişilerle ilişkilerde doyum, olumlu duygular ve yaşam doyumunun takip ettiği tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Ergen öznel iyi oluş, Ergen öznel iyi oluş ölçeği, Öğrenci, İmam hatip ortaokulu, Yaşam doyumunu.

Investigation According to Personal and Social Features of Adolescent Subjective Well-Being of Imam Preachers Middle School Students

Abstract

The purpose of this study was to examine whether they will variety according to features of adolescent subjective well-being of family relationship satisfaction, life satisfaction, positive feelings and satisfaction of the relationships with important people in religious secondary school students. The research group of this study, in the centre of Amasya, a total of 184 students consisted of 80 male and 104 female students in the seventh grade in Amasya Imam and Preacher

* Yrd. Doç. Dr., Amasya Üniversitesi Eğitim Fakültesi,
erdogan.bozkurt@amasya.edu.tr.

** Amasya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, halil.sonmez@gmail.com.

and Hattat Hamdullah Imam and Preacher Middle School. Data were obtained using Adolescent Subjective Well-Being Scale and personal information form. One-way analysis of variance analysis (ANOVA) was used for analysis of obtained data. According to the research findings, it is to be associated more with the family satisfaction of some personal and family characteristics of the seventh graders students in the first stage of puberty; This respectively, satisfaction in relationships with important people, positive feelings and life satisfaction has been found to follow.

Key Words: Adolescent subjective well-being, Adolescent subjective well-being scale, Student, The imam preachers middle school, life satisfaction.

Giriş

Pek çok bilimsel disiplin alanının ortak konularından biri mutluluktur. Çocukların “mutlu” olması, şüphesiz bir toplumdaki hemen herkesin üzerinde uzlaşabileceği bir konudur. Çocuk ve ergenlerin yaşantılarından genellikle hoşnut ve mutlu olmalarının, hem duygusal ve sosyal gelişimleri açısından hem de ileriki yıllarda yaşamlarını kolaylaştırabilecek hazır bir “pozitif güce” sahip olmaları bakımından önem taşıdığı söylenebilir (Çivitci, 2009). Psikolojide ise mutluluk, öznel iyi oluş kavramıyla ele alınmaktadır (Eryılmaz ve Aypay, 2011; Eryılmaz, 2011). Öznel iyi oluş, uzun zamandır iyi yaşamın temel bir parçası olarak düşünülmektedir. Kişilerin yaşamlarının niteliği ile ilgili genel değerlendirmeleri içeren öznel iyi oluş, bilişsel ve duygusal parçaları olan çok boyutlu bir yapıdır (Eryılmaz ve Aypay, 2011).

İyi oluş için “mutluluk veya yaşam doyumu” terimleri, “bireyin perspektifinden iyi olma hali” ve “insanların kendi yaşamları hakkındaki günlük duyguları ve değerlendirmeleri” olarak tanımlanmaktadır (Türkmen, 2012). Öznel iyi oluşun, olumlu duygulanım (güven, ilgi, ümit, heyecan, gurur, neşe gibi duyguları içerir), olumsuz duygulanım (öfke, nefret, suçluluk, üzüntü gibi duyguları içerir) ve yaşam doyumu olmak üzere üç önemli boyutu vardır (Eryılmaz, 2011). Buna göre öznel iyi oluş, kişinin görece olarak yüksek düzeyde olumlu duygu, düşük düzeyde olumsuz duygu yaşamasını ve kişinin yaşam doyumunun yüksek olmasını ifade etmektedir (Özdemir, 2012). Yaşam doyumu, öznel iyi oluşun bilişsel bileşeni olarak ele alınır. Yaşam doyumu, bireyin çeşitli yaşam alanlarındaki doyumuna ilişkin değerlendirmelerini içerir.

Kişi, olumlu duyguları sıklıkla yaşıyorsa, olumsuz duyguları çok az yaşıyorsa ve yaşamından yüksek düzeyde doyum alıyorsa (Eryılmaz, 2011) veya kişi haz veren yaşantıları daha çok, haz vermeyen yaşantıları daha az deneyimliyorsa bu durumda yüksek öznel iyi oluşa sahiptir (Eryılmaz, 2009).

Ayrıca ergen öznel iyi oluş, normal ve sorunlu ergenlerin, suça yönelen ve yönelmeyen ergenlerin yaşam doyumu düzeyleri açısından karşılaştırılması, ergenler için mutlu olmanın yollarının incelenmesi, mutluluk tanımlamaları, ergen öznel iyi oluşunun başa çıkma ve kişilik özellikleri açısından incelenmektedir. Buna göre yüksek öznel iyi oluş düzeylerine sahip bireylerin, daha sosyal ve yaratıcı oldukları, daha iyi bir bağışıklık sistemine sahip oldukları ve uzun süreli yaşadıkları, daha çok para kazandıkları, daha iyi birer vatandaş oldukları ve iş yaşamında daha üretken oldukları, evlilik doyumlarının yüksek olduğu, streste daha iyi başa çıktıkları görülmektedir (Eryılmaz ve Aypay, 2011).

Öznel iyi oluş üzerinde özerklik, bağlılık ve yetkinlik gibi temel psikolojik gereksinimlerin doyurulmasının iyi oluşun temel belirleyicilerinden biri olduğu belirtilmektedir. Birincil ve ikincil cinsiyet özelliklerinin büyük ölçüde kazanıldığı ve hem erkek hem de kızların yetişkin fizyolojik özelliklerine ulaştıkları bir evre olan ilk ergenlik dönemi (yaklaşık 11-14 yaş arası) yaşam doyumu açısından dikkat çekici bir evredir (Çivitci, 2009). Bu bağlamda ergenlik döneminde yaşanan hızlı fiziksel ve bilişsel gelişimin, sosyal ilişkilerin gelişiminin ve ortaya çıkan yeni hak ve sorumlulukların bir sonucu olarak özerklik gelişimi de hızlanmaktadır. Bu dönemde kendi kararlarını alabilme potansiyeli artmakta, benlik ve kimlik gelişimi hızlanmakta; duygu, davranış ve biliş daha çok ergenin kendisi tarafından düzenlenmeye başlanmaktadır (Özdemir, 2012).

1. Literatür Taraması

Öğrencilerin cinsiyet, sınıf, kardeş sayısı, anne-baba eğitimi, anne-baba tutumları, akademik başarı gibi sosyo-demografik bazı özellikleri, yaşam doyumu ile ilişkili sosyo-kültürel faktörlerin daha iyi anlaşılmasına yardımcı olabilir (Çivitci, 2009). Literatürde ergenlerle yürütülen ve öznel iyi oluşu cinsiyet ve başarı algısıyla ele alan çalışmalar sınırlıdır. Ergenlerin iyi oluşları yüksek olduğunda ruh sağlıkları da olumlu etkilenecektir. İyi oluşu etkileyen içsel ve dışsal

faktörlerin belirlenmesi önemlidir. Öznel iyi oluş ve gelecek yönelimi ile ilgili çalışmaların çoğunun yetişkinlere yönelik olduğu görülmüştür (Karakoç ve diğ., 2013). Bireylerin öznel iyi oluşlarını etkileyen pek çok faktör bulunmaktadır. Bireylerin motivasyon durumları bu faktörlere örnek olarak verilebilir. Bu bağlamda organizmayı harekete geçiren, davranışa yön ve süreklilik veren içsel ve dışsal güçler motivasyonu oluşturmaktadır. Motivasyonsuzluk (amotivasyon), bireyin kendi eylemleri ile eylemlerinin sonuçları arasındaki bağlantıyı algılayamadığında gerçekleşir (Eryılmaz, 2010). Literatürde aile ile ilişkilerde doyumun önemli bir faktör olduğu görülür. Aile faktörünün yanında arkadaşlarla ilişkilerde doyum, okul yaşamından doyum, kişinin kendisinden memnun olma durumu ve yaşadığı yerden doyum alması gibi boyutların da ergen öznel iyi oluşunun değerlendirilmesinde ele alındığı görülmektedir (Huebner vd., 2004'ten akt. Eryılmaz, 2009).

Aşağıda ergen öznel iyi oluş hakkında literatürde yapılmış bazı çalışmaların özeti yer almaktadır.

Özdemir (2012) yaptığı çalışmada, ergenlerin öznel iyi oluşlarının özerk, ilişkisel ve özerk-ilişkisel benlik kurgularına göre nasıl farklılık gösterdiği incelemiştir. Sonuçta ilişkisel ve özerk-ilişkisel benlik kurgusunun ergenlerin olumlu duyguları ve yaşam doyumları; özerk benlik kurgusunun ise olumsuz duyguları üzerinde etkili olduğunu göstermiştir. Eryılmaz ve Aypay (2011), ergen öznel iyi oluşu ile kimlik statüleri ve cinsiyet arasındaki ilişkileri incelemişlerdir. Çalışmadan elde edilen bulgulara göre, başarılı ve ipotekli kimlik statüsüne sahip olma ile ergen öznel iyi oluşu anlamlı ve önemli düzeyde ilişkili bulunmuş ve ergen öznel iyi oluşu cinsiyete göre anlamlı bir farklılaşma göstermediği tespit edilmiştir. Eryılmaz (2011) yaptığı çalışmada, ergenlerin öznel iyi oluşu artırma stratejilerini kullanmaları ile yaşam amaçlarını belirlemeleri arasındaki ilişkilerin incelenmesini amaçlamıştır. Yapılan analiz sonuçları, yaşam amaçları belirlemenin öznel iyi oluşu artırma stratejilerini kullanma ile anlamlı düzeyde ve pozitif yönde ilişkili olduğunu göstermiştir. Türkmen (2012), öznel iyi oluşun oluşmasında etki edebilecek bazı değişkenlerin bir bütün halinde oluşturdukları yapının test edilmesi amaçladığı çalışmasında ana baba tutumlarının doğrudan özsaygıyla ve algılanan sosyal destekle ilişkili olduğu, ayrıca algılanan sosyal destek ve özsaygının bu yapı içerisinde öznel iyi oluşla ilişkili olduğunu tespit etmiştir. Dost (2007), üniversite öğrencilerinin yaşam doyumu düzeylerini cinsiyet, algılanan akademik başarı,

algılanan ekonomik durum, algılanan anne-baba tutumu, gelecekte beklenen beklenti, dini inanç ve yalnızlık değişkenlerine göre incelemiştir. Yapılan araştırma sonuçlarına göre üniversite öğrencilerinin yaşam doyumu düzeylerinin cinsiyet, algılanan akademik başarı, algılanan ekonomik durum, gelecekte beklenen beklenti, dini inanç ve yalnızlık değişkenlerine göre farklılaştığı ortaya çıkmıştır. Çivitci (2009) yaptığı çalışmada, ilköğretim II. kademe öğrencilerinin genel yaşam doyumları ve farklı alanlardaki (arkadaş, okul, aile, yaşanan çevre ve benlik) yaşam doyumlarının, bazı kişisel ve ailesel özelliklerine (cinsiyet, sınıf düzeyi, kardeş sayısı, anne ve baba eğitim düzeyi, algılanan anne ve baba tutumu, cep telefonuna sahip olma, harçlığını yeterli bulma, evde ayrı odaya sahip olma ve algılanan akademik başarı) göre farklılık gösterip göstermediğini incelemiş ve ilk ergenlik evresindeki ilköğretim öğrencilerinin bazı kişisel ve ailesel özelliklerinin en çok aile doyumu ile ilişkili olduğu, bunu sırasıyla genel yaşam doyumu, benlik, okul, arkadaş ve yaşanan çevre doyumunun izlediği tespit edilmiştir. Ayrıca, algılanan anne-baba tutumları, sınıf düzeyi ve algılanan akademik başarı, diğer bağımsız değişkenlere göre daha fazla sayıdaki yaşam doyumu boyutuyla ilişkili bulunmuştur. Karakoç vd. (2013), lise öğrencisi ergenlerin öznel iyi oluşları ile olumlu gelecek beklentileri arasındaki ilişkinin incelenmesini amaçlamışlardır. Çalışmadan, ergenlerin öznel iyi oluş düzeyleri arttıkça olumlu gelecek beklentisinin de arttığı, ergenlerin cinsiyetleri açısından ile öznel iyi oluş ve olumlu gelecek beklentisi arasında bir fark bulunmadığı, ergenlerin kendilerini başarılı bulduklarında öznel iyi oluş açısından kendilerini daha olumlu değerlendirdikleri ve gelecekte daha olumlu beklentileri olduğu sonuçları elde edilmiştir. Eryılmaz (2009), ergen öznel iyi oluş ölçeği geliştirmiş ve yaptığı çalışma sonucunda geliştirdiği ergen öznel iyi oluş ölçeğinin güvenilir ve geçerli olduğunu tespit etmiştir. Eryılmaz (2010), ergenlerin öznel iyi oluşu artırma stratejilerini kullanmaları ile akademik motivasyon arasındaki ilişkileri incelemiştir. Analiz sonuçlarına göre, içsel ve dışsal motivasyonun, öznel iyi oluşu artırma stratejilerini kullanma ile anlamlı düzeyde ve pozitif yönde ilişkili olduğu bulunmuştur. Motivasyonsuzluk ile öznel iyi oluşu artırma stratejilerini kullanma arasında ise anlamlı düzeyde bir ilişki bulunmamıştır. Gündoğdu ve Yavuzer (2012) yaptıkları çalışmada, eğitim fakültesi öğrencilerinin öğrenim görülen lisans programı ve cinsiyet değişkenlerine göre öznel iyi oluş ve psikolojik ihtiyaçlarını

incelemişlerdir. Çalışma sonunda, öğrenim görülen lisans programının ve cinsiyetin öğrencilerin temel psikolojik ihtiyaçlar ve öznel iyi oluş puanları üzerindeki temel etkileri anlamlı bulunmuştur. Öğrenim görülen lisans programı ve cinsiyet değişkenlerinin öğrencilerin temel psikolojik ihtiyaçlar ve öznel iyi oluş puanları üzerindeki ortak etkisi ise anlamlı bulunmamıştır.

Yapılan çalışmalarda da görüldüğü üzere öznel iyi oluşun pek çok değişkenle ilişkisi bulunmaktadır. Bu bağlamda öznel iyi oluşla cinsiyet, yaş, eğitim, gelir ve medenî durum, sağlık, din, yaşam olayları, öz saygı, iyimserlik, akademik başarı, kişilik özellikleri gibi değişkenlerle arasında ilişki bulunmaktadır. Literatür genel olarak tarandığında ilköğretim ikinci kademe (Çivitçi, 2009), ortaöğretim (Karakoç vd., 2013) ve yükseköğretimin (Dost, 2007; Gündoğdu, 2012) çeşitli kademelerinde çalışma yapıldığı fakat ilköğretim ikinci kademe de yer alan imam hatip öğrencilerine yönelik bir çalışmanın yürütülmediği görülmektedir. Ayrıca imam hatip ortaokullarında genel olarak uygulanan taşıma eğitim "Taşıma yoluyla eğitimden faydalanacakların, seçilen taşıma merkezi kurumlara gününbirlik taşınarak eğitim-öğretime devamlarını sağlamak amacıyla yapılan uygulama" (URL, 1.) olarak tanımlanmakta ve literatürde öznel iyi oluş ile taşınalı eğitimin bir arada yürütüldüğü çalışma eksikliği göze çarpmaktadır.

İmam hatip okulları, ortaokul ve lise bölümlerinden oluşmaktadır. Normal ortaokul ve lise müfredatına ek olarak dini ve ahlaki eğitim veren, mesleğe ve üniversiteye öğrenci yetiştiren, Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı resmi devlet okullarıdır (URL, 2). İmam hatip ortaokulları 4+4+4 sistemi ile 2012-2013 eğitim öğretim yılı itibariyle açılmıştır. Ülkemizdeki literatürde İmam hatip ortaokulu öğrencilerinin öznel iyi oluşları ile ilgili bir araştırma ile karşılaşılma olmaması ve araştırmacının imam hatip ortaokullarında görev yapıyor olması bu araştırmanın otaya çıkmasını sağlamıştır. Araştırmacı bu okullardaki rehberlik servisleri ve diğer branş öğretmenleri ile etkileşimli olarak verileri toplamış ve böylece çalışmaya katılan öğrencilerin ölçek sorularına cevap vermelerindeki etkilenme düzeyi azaltılmıştır. Bu doğrultuda araştırmanın gerçekleştirildiği 2015 Yılı bahar dönemi itibari ile henüz 8. sınıf öğrencilerinin olmamasından kaynaklı olarak bu çalışmada 7. sınıf öğrencilerinin ergen öznel iyi oluşlarının çeşitli değişkenlere göre farklılık gösterip göstermediğini ortaya koyulması

amaçlanmıştır. Bu durum ise araştırmanın bir sınırlılığı olarak kabul edilebilir.

2. Yöntem

2.1. Araştırma Modeli

Amasya İl merkezindeki Amasya İmam Hatip Ortaokulu ve Hattat Hamdullah İmam Hatip Ortaokulu'nda okuyan 7.sınıf öğrencilerinin öznel iyi oluşlarının çeşitli değişkenler açısından incelenmesini amaçlayan bu araştırma, nicel araştırma yöntemlerinden betimsel tarama yöntemi ile gerçekleştirilmiştir.

2.2. Araştırma Grubu

Amasya ilinde bulunan tüm imam hatip ortaokulları bu çalışmanın evrenini oluşturmaktadır. Çalışmanın örneklemi ise Amasya İl merkezindeki Amasya İmam Hatip Ortaokulu ve Hattat Hamdullah İmam Hatip Ortaokulu 7. sınıflarında öğrenim gören 184 öğrenci üzerinde yürütülmüştür. Öğrencilerin 80'i kız ve 104'ü erkektir.

2.3. Veri Toplama Araçları

Araştırmada Kişisel Bilgi Formu ve Ergen Öznel İyi Oluş Ölçeği kullanılmıştır. Aşağıda, kullanılan ölçme aracına ilişkin bilgiler yer almaktadır.

Ergen Öznel İyi Oluş Ölçeği: Ergen Öznel İyi Oluş Ölçeği, Eryılmaz (2009) tarafından geliştirilmiştir. Ölçek, ergenlerin yaşamın çeşitli alanlarındaki doyumlarını ve olumlu duygulanımlarını içeren 15 maddeden oluşmaktadır. Ergen Öznel İyi Oluş Ölçeği, aile ilişkilerinde doyum, yaşam doyumunu, olumlu duygular ve önemli kişilerle ilişkilerde doyum olmak üzere dört alt faktörden oluşmaktadır. Bu dört boyutun açıklanan varyansı 61.64'tür. Ölçeğin Cronbach alfa güvenilirlik değeri 0.87, Sperman-Brown değeri ise 0.83'tür. Ölçeğin uyum geçerliliği Yaşam Doyumu Ölçeğiyle değerlendirilmiştir. Ergen Öznel İyi Oluş Ölçeğinin Yaşam Doyumu Ölçeği ile 0.63 düzeyinde bir bağıntı verdiği bulunmuştur.

Kişisel Bilgi Formu: Araştırmacı tarafından oluşturulan kişisel bilgi formunda öğrencinin cinsiyeti, sınıfı, kardeş sayısı, anne ve babasının eğitim düzeyi, ailenin aylık gelir durumu, öğrencinin kendisine ait çalışma odasının bulunup bulunmadığı, kişisel bilgisayarının olup olmadığı, kendisine verilen harçlığı yeterli bulup bulmadığı ve akademik başarısını nasıl algıladığına ilişkin seçeneklere yer verilmiştir.

2.4. Verilerin Analizi

Öğrencilerin aile ilişkilerinde doyum, yaşam doyumu, olumlu duygular ve önemli kişilerle ilişkilerde doyumlarının cinsiyet, kardeş sayısı, anne-babanın eğitim düzeyi, algılanan ders başarısı, evde odasının olup olmaması, alınan harçlığı yeterli bulup bulmaması ve okula taşınmalı eğitim kapsamında gelip gelmemesi değişkenlerine göre farklılık gösterip göstermediğini test etmek için SPSS 15 programı kullanılarak tek yönlü varyans analizi (ANOVA) uygulanmıştır. Verilerin analiz edilebilmesi için normallik testi yapılmış ve elde edilen sonuca göre verilerin normal dağıldığı görülmüştür.

3. Bulgular

Öğrencilerin ergen öznel iyi oluş ölçeği boyutlarından elde ettikleri puanların bazı kişisel ve sosyal özelliklerine (cinsiyet, kardeş sayısı, anne-babanın eğitim düzeyi, başarı algısı, ailesinin gelir durumları, kişisel bilgisayarının olup-olmaması ve evde odasının olup-olmaması, kendisine verilen harçlığı yeterli bulup bulmama ve okula taşınmalı eğitim kapsamında gelip gelmeme durumu) göre dağılımı (N, \bar{X} , SS) Tablo 1’de verilmiştir. Öğrencilerin yaşam doyumu boyutlarından elde ettikleri puanların yukarıda belirtilen bağımsız değişkenlere göre farklılık gösterip göstermediğini test etmek için yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) testi sonuçları da Tablo 2’de sunulmuştur.

Tablo 1. Öğrencilerin Ergen Öznel İyi Oluş Ölçeği Boyutlarından Elde Ettikleri Puanların Bazı Kişisel ve Sosyal Özelliklerine Göre Dağılımı

Bağımsız Değişkenler		Ergen Öznel İyi Oluş Ölçeği Boyutları											
		Aile ilişkilerinde doyum			Olumlu duygular			Yaşam doyumu			Önemli kişilerle ilişkilerde doyum		
		N	\bar{X}	SS	N	\bar{X}	SS	N	\bar{X}	SS	N	\bar{X}	SS
Cinsiyet	Kız	80	13,56	0,33	104	12,59	2,21	104	8,79	2,38	104	13,22	2,65
	Erkek	10	14,38	0,23	80	12,35	2,48	80	8,61	2,24	80	12,84	2,94
Kardeş Sayısı	1	14	14,50	1,99	14	12,14	2,32	14	8,50	3,08	14	13,36	2,73
	2	59	13,53	3,24	59	12,34	2,40	59	8,97	2,04	59	12,69	2,98
	3	78	14,26	2,59	78	12,44	2,51	78	8,50	2,48	78	13,14	2,92
	4 ve üzeri	33	14,15	1,56	33	13,00	1,66	33	8,85	2,05	33	13,36	2,00
Anne eğitim durumu	İlkokul	73	13,90	2,70	73	12,47	2,47	73	8,56	2,55	73	12,68	3,06
	Ortaokul	65	13,98	2,60	65	12,62	2,08	65	9,03	2,12	65	13,34	2,42
	Lise	39	14,18	2,81	39	12,28	2,64	39	8,56	2,25	39	13,15	2,89
	Üniversite	7	14,71	1,60	7	12,57	0,98	7	8,14	1,95	7	13,71	1,98
Baba eğitim durumu	Ok. Yaz.	1	11,00	0,00	1	7,00	.	1	7,00	.	1	10,00	.
	İlkokul	30	13,47	2,84	30	12,77	2,45	30	8,63	2,93	30	12,90	2,82
	Orta Okul	37	13,71	2,95	37	11,92	2,53	37	8,51	2,42	37	12,49	3,35
	Lise	67	14,30	2,65	67	12,61	2,15	67	8,93	2,16	67	13,34	2,40
	Üniversite	49	14,33	2,20	49	12,67	2,20	49	8,65	2,08	49	13,24	2,77
Başarı algısı	Çok Kötü	2	16,00	0,00	2	10,00	8,49	2	7,50	6,36	2	10,00	8,49
	Kötü	11	12,45	1,86	11	12,00	2,68	11	8,55	2,70	11	12,55	2,70
	Orta	75	13,69	2,73	75	12,39	2,16	75	8,53	2,22	75	12,85	2,73
	İyi	84	14,45	2,47	84	12,71	2,10	84	9,02	2,04	84	13,45	2,54
	Çok İyi	12	14,17	3,43	12	12,83	3,23	12	8,00	3,54	12	12,50	3,50
Gelir durumu	1.000 TL ve	39	13,31	2,93	39	12,13	3,04	39	8,26	2,78	39	12,51	3,29
	1.000-2.000	57	13,84	2,64	57	12,32	2,11	57	8,38	1,94	57	12,93	2,48
	2.000-3.000	53	14,27	2,13	53	12,55	2,01	53	9,09	2,42	53	13,20	2,50
	3.000 ve Üstü	35	14,29	2,89	35	12,60	2,20	35	9,23	2,03	35	13,39	2,93
Çalışma od. olup olmadığı	Evet	14	14,07	2,57	149	12,58	2,17	149	8,79	2,27	149	13,17	2,61
	Hayır	35	13,80	2,97	35	12,09	2,90	35	8,40	2,50	35	12,57	3,39
Kişisel bilg. olup olmadığı	Evet	10	14,27	2,57	105	12,55	2,06	105	9,04	2,24	105	13,14	2,67
	Hayır	79	13,70	2,72	79	12,39	2,65	79	8,28	2,35	79	12,94	2,93
Harçlığın yeterli olması	Evet	15	14,17	2,65	156	12,54	2,18	156	8,86	2,23	156	13,17	2,70
	Hayır	28	13,18	2,50	28	12,14	3,05	28	7,89	2,66	28	12,39	3,15
Taşımali eğitim okula gitme	Evet	50	13,32	3,09	50	12,28	3,07	50	8,12	2,47	50	12,32	3,11
	Hayır	13	14,28	2,41	134	12,56	1,99	134	8,93	2,22	134	13,33	2,60

Tablo 2. Öğrencilerin Ergen Öznel İyi Oluş Ölçeği Boyutlarından Elde Ettikleri Puanların Bazı Kişisel ve Sosyal Özelliklerine Göre Değişimini Gösteren ANOVA Sonuçları

Bağımsız Değişkenler	Ergen Öznel İyi Oluş Ölçeği			
	Aile İlişkilerinde	Yaşam Doyumu	Olumlu Duygular	Önemli Kişilerle
Cinsiyet	F(1, 182)=4,353 p=0,038*	F(1, 182)=0,466	F(1, 182)=0,260	F(1, 182)=0,863 p=0,354
Kardeş sayısı	F(3, 180)=1,080 p=0,359	F(3, 180)=0,726	F(3, 180)=0,528	F(3, 180)=0,543 p=0,653
Anne eğitim durumu	F(3, 180)=0,256 p=0,857	F(3, 180)=0,170	F(3, 180)=0,703 p=0,551	F(3, 180)=0,804 p=0,493
Baba eğitim durumu	F(4, 179)=1,254 p=0,290	F(4, 179)=2,238 p=0,067	F(4, 179)=0,358 p=0,838	F(4, 179)=0,952 p=0,436
Başarı algısı	F(4, 179)=2,157 p=0,076	F(4, 179)=2,157	F(4, 179)=0,925 p=0,451	F(4, 179)=1,359 p=0,250
Gelir durumu	F(3, 180)=1,932 p=0,126	F(3, 180)=0,866	F(3, 180)=2,058 p=0,107	F(3, 180)=1,540 p=0,206
Çalışma odasının olup olmadığı	F(1, 182)=0,303 P=0,583	F(1, 182)=1,267	F(1, 182)=0,783 p=0,377	F(1, 182)=1,311 p=0,254
Kişisel bilgisayar olup olmadığı	F(1, 182)=2,114 p=0,148	F(1, 182)=0,212 p=0,645	F(1, 182)=4,954 p=0,027*	F(1, 182)=0,248 p=0,619
Harçlığın yeterli olması	F(1, 182)=3,406 p=0,067	F(1, 182)=0,708 p=0,401	F(1, 182)=4,203 p=0,042*	F(1, 182)=1,885 p=0,171
Taşınmalı eğitimle okula gitme	F(1, 182)=4,946 p=0,027*	F(1, 182)=0,525 p=0,470	F(1, 182)=4,572 p=0,034*	F(1, 182)=4,910 p=0,028*

* p< .05, ** p< .01, *** p< .001

Tablo 1. incelendiğinde erkek öğrencilerin kız öğrencilere, çalışma odası olanların çalışma odası olmayanlara, kişisel bilgisayar olan öğrencilerin olmayan öğrencilere, harçlığını yeterli bulanların bulmayanlara ve taşımali eğitim kapsamında okula gelmeyen öğrencilerin gelen öğrencilere göre *aile ilişkilerinde* daha fazla *doyum* sağladığı söylenebilir.

Tablo 1'e göre *anne, baba eğitim kademelerinin* (İlkokul, Ortaokul, Lise ve Üniversite) giderek artması ile çocuğun *aile ilişkilerinde sağladığı doyum* boyutunun ortalama puanları doğru orantılıdır. Buna göre anne, baba eğitim kademelerinin artması, çocuğa aile ilişkilerinde daha fazla doyum sağladığını göstermektedir. Aynı şekilde ailenin gelir durumu seviyeleri arttıkça aile ilişkilerinde doyum boyutunun ortalama puanı artmaktadır. Bu da ailenin gelir durumları arttıkça öğrencilerin *aile ilişkilerinde doyum* sağlamasında etkili olduğuna işaret etmektedir. Ayrıca Tablo 1'e bakıldığında tek kardeş olan öğrencilerin özellikle iki kardeş ve daha fazla kardeşi olanlara göre *aile ilişkilerinde* daha fazla *doyum* sağlamakta olduğu söylenebilir.

Tablo 2'deki ANOVA sonuçlarına göre *Aile ilişkilerinde doyum* boyutunda; *Cinsiyet* [$F(1, 182) = 4.353, p < .05$] ve *Taşımali eğitimle okula gitme* [$F(1, 182) = 4.946, p < .05$] değişkeni istatistiksel olarak anlamlı bir fark oluşturmuş, diğer değişkenler ise istatistiksel olarak anlamlı bir fark oluşturmamıştır.

Tablo 2'deki ANOVA testi sonuçlarında *Yaşam Doyumu* boyutuna bakıldığında ise cinsiyet, kardeş sayısı, anne eğitim durumu, baba eğitim durumu, başarı algısı, gelir durumu, çalışma odasının olup olmadığı, kişisel bilgisayar olup olmadığı, harçlığın yeterli olması ve taşımali eğitimle okula gitme değişkenlerinin hiçbirinde istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunamamıştır.

Tablo 1'e bakıldığında ise istatistiksel bir anlamlılık arz etmemesine karşın; bu araştırmaya katılan kız öğrencilerin erkek öğrencilere, çalışma odası olan öğrencinin olmayan öğrenciye, taşımali eğitimle okula gitmeyen öğrencinin giden öğrenciye ve ailesinin gelir durumu fazla olan öğrencinin az olan öğrenciye oranla daha fazla *yaşam doyumunu* sağladığı puanların ortalamalarının artışına paralel olarak söylenebilir.

Tablo 2'ye göre Ergen Öznel İyi Oluş Ölçeğinin *Olumlu Duygular* alt boyutunda ise *kişisel bilgisayar olup olmaması* değişkeni [$F(1, 182) = 4.954, p < .05$], taşımali eğitimle okula gitme değişkeni [$F(1,$

182)=4,572, $p < .05$] ve *harçlığın yeterli olup olmaması* değişkeninde [$F(1, 182) = 4,203, p < .05$] istatistiksel olarak anlamlı bir fark ortaya çıkmıştır. Bu bağlamda Tablo 1. incelendiğinde bu farkların *evet* diyenlerden yana olduğu görülmüştür.

Tablo 1'e göre istatistiksel bir anlamlılık arz etmemesine karşın araştırmaya katılan kız öğrencilerin erkek öğrencilere, çalışma odası olan öğrencinin olmayan öğrenciye, kişisel bilgisayarı olan öğrencinin olmayan öğrenciye, harçlığını yeterli bulan öğrencinin bulmayan öğrenciye, taşınmalı eğitimle okula gitmeyen öğrencinin giden öğrenciye, kardeş sayısı çok olan öğrencinin az olan öğrenciye, başarı algısı fazla olan öğrencinin az olan öğrenciye ve ailesinin gelir durumu iyi olan öğrencinin az olan öğrenciye oranla daha fazla *olumlu duygulara* sahip olduğu söylenebilir. Ayrıca *akademik başarı algısının olumlu duygular* üzerinde önemli bir yer tuttuğu; başarı algısı (çok kötü, kötü, orta düzeyde, iyi, çok iyi) ortalamalarının artmasıyla açıklanabilir.

Tablo 2'deki sonuçlar *Önemli Kişilerle İlişkilerde doyum* boyutunda sadece *taşınmalı eğitimle okula gitme* değişkeninde istatistikî anlamda bir fark oluşturduğunu [$F(1, 182) = 4,910, p < .05$], diğer değişkenlerin hiçbirinde ise istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığını göstermiştir. Ortaya çıkan bu farkın ise Tablo 1'den *hayır* diyenlerin lehine olduğu görülmektedir.

Tablo 1 incelendiğinde ise Ergen Öznel İyi Oluş Ölçeğinin diğer alt boyutlarıyla paralel olarak *önemli kişilerle ilişkilerde doyum* boyutunda da istatistiksel bir anlamlılık arz etmemesine ile birlikte bu araştırmaya katılan kız öğrencilerin erkek öğrencilere, çalışma odası olan öğrencinin olmayan öğrenciye, kişisel bilgisayarı olan öğrencinin olmayan öğrenciye, harçlığını yeterli bulan öğrencinin bulmayan öğrenciye, taşınmalı eğitimle okula gitmeyen öğrencinin giden öğrenciye, başarı algısı fazla olan öğrencinin az olan öğrenciye ve ailesinin gelir durumu iyi olan öğrencinin az olan öğrenciye oranla daha fazla *olumlu duygulara* sahip olduğu söylenebilir.

4. Tartışma ve Sonuç

Bu çalışmada ergen öznel iyi oluşun çeşitli değişkenler açısından farklılık gösterip göstermediği incelenmiştir. Yapılan istatistiksel çalışmalar sonucunda cinsiyetle ilgili bulgular erkek öğrencilerin *aile ilişkilerinde doyumunun* kızlardan daha fazla olduğunu gösterirken diğer tüm alt boyutlarda ve ergen öznel iyi oluşta cinsiyete göre farklılık

bulunmamıştır. Bu sonuçlar, ilk ergenlikte genel doyumda cinsiyete göre fark olmadığını ortaya koyan (Gün ve Bayraktar, 2008; Gündoğar ve diğerleri, 2007)'in araştırması ile uyumludur. Aynı zamanda erkek öğrencilerin kız öğrencilere göre daha yüksek ergen öznel iyi oluş ortalamasına sahip olduklarına (Erkek öznel iyi oluş ortalamaları; \bar{X} =48,9712, kızların öznel iyi oluş ortalaması; \bar{X} =47,3625) ulaşılmıştır. Bu bulgu erkeklerin öznel iyi oluş düzeyinin daha yüksek olduğunu (İlhan, 2005) gösteren araştırma ile de uyumludur.

Bu çalışma bulguları kardeş sayılarının farklılaşma kaynağı olmadığını göstermiştir. Literatürde ergenlerde kardeş sayısı ve yaşam doyumu ilişkisini inceleyen bir çalışmaya rastlanmamakla birlikte, kardeş sayısındaki artışın daha çok aile doyumu ile ilişkili olması beklenen bir sonuçtur (Çivitci, 2009).

Öğrencilerin hem annelerinin hem de babalarının eğitim düzeyinde istatistiksel bir farklılık oluşmamıştır ancak anne ve babaları eğitim durumları arttıkça ergenlerin iyi oluşu da artmaktadır. Anne ve baba eğitim düzeyinin iyi oluş ile ilişkili olması yüksek öğrenimin ebeveyn ve çocuk arasındaki etkileşime katkı sağladığı şeklinde değerlendirilebilir. Üniversite mezunu babaların ilköğretim mezunu olanlara göre babalığa dönük ilgi ve tutumlarının pozitif olduğunu ortaya koyan bir araştırma da (Seçer, Çeliköz ve Yaşa, 2007) bu değerlendirmeyi destekler niteliktedir.

Birçok sosyo-psikolojik ve fiziksel değişimin yaşandığı ergenlik döneminin ilk aşaması olan erken-ön- ergenlikte, özellikle ikinci kademe okul çağı çocuklarının, başarabilme duyguları ne kadar tatmin edici olursa, onların kendine olan güven düzeylerinin ve motivasyonlarının artmasına bağlı olarak artan ilgi ve istekleri de ister istemez beraberinde öğrencinin akademik başarıyı getirecektir. Akademik motivasyon ve başarının öznel iyi oluşu olumlu yönde etkilediği belirtilmiştir (Eryılmaz ve Aypay, 2011; Türkmen, 2012). Aynı zamanda ergenlik döneminde okul başarısı bireyi harekete geçiren içsel ve dışsal güç kaynağı olan motivasyonu artıran bu faktör olduğu söylenmektedir (Eryılmaz, 2010). Başka bir deyişle akademik başarı yükseldikçe öznel iyi oluş seviyeleri artmaktadır (Huebner ve Gilman, 2006). Bu çalışmanın bu bulgusu ile yapılan çalışma bulguları benzerlik (Dost, 2007; Eryılmaz, 2010; Eryılmaz ve Aypay, 2011; Türkmen 2012) göstermektedir.

Bu araştırma bulguları ailenin gelir durumunun; istatistiksel fark oluşturan bir değişken olmadığını tespit etmiş olmakla birlikte gelir durumlarındaki artış ile genel yaşam doyumlarındaki artışın paralellik gösterdiğini ortaya koymaktadır. Ayrıca (Akandere ve diğ., 2009) gelir durumu 3000 TL ve üzeri olan babaların yaşam doyum puanları, asgari ücret ve 1000-1500 TL olan babaların puanlarından, gelir durumu 1000-1500 TL ve 2000- 2500 TL olan babaların yaşam doyum puanları, asgari ücret alan babaların puanlarından anlamlı derecede yüksek bulunduğu araştırması da (Yurcu ve Atay, 2015) çalışanların öznel iyi oluş farkındalıklarının gelir durumu değişkenine göre istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılaşma gösterdiğini ortaya koyan araştırması da bu sonucu destekler niteliktedir.

Bu çalışmada ulaşılan diğer bir bulgu, istatistiksel olarak anlamlı bir fark oluşmamasıyla birlikte kendine ait odası olan öğrencilerin aile, benlik ve genel doyumlarının odası olmayanlara göre daha yüksek olduğunu (Evet diyenlerin $\bar{X} = 48,60$, Hayır diyenlerin $\bar{X} = 46,85$) göstermektedir. Yapılan bir çalışmada (Arpacı ve Ersoy, 2003) evde kendine ait odası olan lise öğrencilerinin % 85.2 gibi büyük çoğunluğunun “odasında mutlu ve odasından memnun” olduğu ortaya çıkarmıştır. Aynı çalışmaya göre, ergenlerin “odasında istediği kadar zaman geçirebilme” (% 70.8), “odasında istediği kadar yalnız kalabilme” (% 62.3) ve “odasında kendisini güven içinde hissedebilme” (% 79.4) oranları da oldukça yüksektir. Bir ergenin kendine has çalışma odasının olması, O'nun ailedeki özerklik hissini daha çok tadabileceği bir ortamın oluşması açısından önemli olabilir. Evde kendilerini daha rahat edebilecek bir şekilde yaşam alanı imkânına sahip ergenlerin, ailede kendilerini bir “birey” olarak algılamaları ve ailedeki diğer kişilerle daha iyi bir etkileşime girmeleri kaçınılmazdır. Bu da çalışmamızın Ergen Öznel İyi Oluş Ölçeğinin alt boyutlarını direkt olarak etkilemiş ve ergenlerin öznel iyi oluşlarını artıran bir etmen olabilir.

Araştırmanın bir diğer bulgusu, kişisel bilgisayarının olması durumunun sadece olumlu duygular üzerinde anlamlı bir farklılık oluşturmasıdır. Genel olarak kişisel bilgisayarı olan öğrencilerin olumlu duyguları kişisel bilgisayarı olmayanlara göre daha fazla olduğunu göstermektedir. Bu bulguya dair literatürde bir argüman olmaması karşılaştırma yapmayı zorlaştırmaktadır. Lakin aynı doğrultuda sayılabilecek bir başka çalışmada (Çivitci, 2009) cep telefonu olan öğrencilerin arkadaş, benlik ve genel doyumlarının cep telefonu

olmayanlara göre daha fazla olduğunu göstermektedir. Kişisel bilgisayara sahip olma durumu, bu araştırmaya katılan 11-14 yaş aralığındaki öğrenciler için akranları arasında ön plana çıkma ya da kabul görmenin bir aracı olabilir.

Diğer bir bulguya göre kendisine verilen harçlığı yeterli bulmanın olumlu duygular üzerinde anlamlı bir fark oluşturmasıdır. Kendisine verilen harçlığı yeterli bulan öğrencilerin öznel iyi oluşları, yeterli görmeyen öğrencilere göre daha yüksek (Evet diyenlerin $\bar{X}=48,75$, Hayır diyenlerin $\bar{X}= 45,60$) bulunmuştur. Bu sonuçlar, 10-15 yaşları arasındaki harçlık almayan öğrencilerde depresyon görülme sıklığının daha fazla olduğunu gösteren bir araştırma bulgusu (Arslantaş ve diğerleri, 2007'den akt. Çivitci 2009) ile beraber ele alındığında, ergenlerin annesinin tarafından verilen harçlığı önemli bulmakta olduğu söylenebilir.

Bu araştırma ortaya başka bir bulgu da okula taşınmalı eğitim kapsamında gelmenin; aile ilişkilerinde doyum ve önemli kişilerle olan ilişkilerde doyumda anlamlı farklılık oluşturmasıdır. Yine araştırmaya katılan öğrencilerden 50 kişinin taşınmalı eğitim kapsamında okula gittiği görülmüş ve okula taşınmalı gelmeyenlerin genel öznel iyi oluşlarının daha yüksek olduğu (Hayır diyenlerin $\bar{X} = 49,1045$, Evet diyenlerin $\bar{X} = 46,04$) sonucuna ulaşılmıştır.

Araştırma sonucu ortaya çıkan bulgulara göre genel olarak, ilk ergenlik evresindeki 7. sınıf öğrencilerinin kimi özelliklerinin en fazla aile doyumunu ($\bar{X} = 14,0217$) ile ilişkisi olduğu; bunu sırayla önemli kişilerle ilişkilerde doyum ($\bar{X} = 13,0543$) , olumlu duygular ($\bar{X} = 12,4837$) ve yaşam doyumunun ($\bar{X} = 8,7120$) takip ettiği görülmektedir.

İlköğretim 7. sınıf öğrencilerinin farklı alanlardaki ergen öznel iyi oluşlarının bazı demografik özelliklerine göre bir farklılaşma olup olmadığını ortaya koymayı amaçlayan bu çalışmanın, ergenleri yaşam doyumunu daha farklı boyutlarıyla ortaya koyan yeni araştırmalara bir bakış açısı getirmesi öngörülmektedir.

Bu araştırmaya dâhil olan örneklemin, sadece Amasya il merkezindeki iki imam hatip ortaokulunun 184 tane 7. sınıf öğrencisinden oluşması bu araştırmayı sınırlamaktadır.

Bu nedenle, öğrencilerin iyi oluşlarını başka yerlerdeki öğrenci grupları ile mukayese edilerek incelenmesi araştırma bulgularının genellenmesine katkı sağlayabilir. Ayrıca imam hatip ortaokullarının yeni açılması münasebetiyle bu tip çalışmaların farklı değişkenlerinde işe

koşulması ile daha geniş çapta ve katılımı ile gerçekleştirilmesi faydalı görülmektedir.

2014-2015 yılı bahar döneminde gerçekleştirilen bu araştırmaya ergenliğe girdiği varsayılarak sadece 7. sınıf öğrencilerinin alınması da bir başka sınırlılıktır. Yine 2015-2016 eğitim öğretim yılı itibarıyla imam hatip ortaokullarında oluşacak 8. sınıf öğrencilerinin bazı sosyo-psikolojik, biyolojik ve fiziksel gelişimlerinin daha belirgin olması sebebi ile daha net verilere ulaşmada yardımcı olacağı varsayılarak bu tip çalışmaların farklı faktör ve boyutlarla bu okullarda gerçekleştirilmesi önemli görülerek önerilmektedir.

Kaynakça

- Akandere, M., Acar, M. ve Baştuğ, G. (2009). Zihinsel ve Fiziksel Engelli Çocuğa Sahip Anne ve Babaların Yaşam Doyumu ve Umutsuzluk Düzeylerinin İncelenmesi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 22, 23-32.
- Arpacı, F., Ersoy, A. F. (2003). Orta Öğretim Öğrencilerinin Konut Koşulları ve Konutun Gencin Gelişimi Üzerindeki Etkilerinin İncelenmesi. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 23, 1-17.
- Blyth, D. A., Traeger, C. M. (2001). The self concept and self-esteem of early adolescents. *Theory Into Practice*, 22, 91-97.
- Çivitci, A. (2009). İlköğretim Öğrencilerinde Yaşam Doyumu: Bazı Kişisel ve Ailesel Özelliklerin Rolü. *Eğitim Fakültesi Dergisi*, 22 (1), 29-52.
- Dost, M. T. (2007). Üniversite Öğrencilerinin Yaşam Doyumunun Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 22 (2), 132-143.
- Eryılmaz, A. (2009). Ergen Öznel İyi Oluş Ölçeğinin Geliştirilmesi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi Güz*, 7 (4), 975-989.
- Eryılmaz, A. (2010). Ergenlerde Öznel İyi Oluşu Artırma Stratejilerini Kullanma İle Akademik Motivasyon Arasındaki İlişki. *Klinik Psikiyatri*, 13, 77-84.
- Eryılmaz, A. (2011). Ergen Öznel İyi Oluşunun, Öznel İyi Oluşu Arttırma Stratejilerini Kullanma İle Yaşam Amaçlarını Belirleme Açısından İncelenmesi. *Düşünen Adam: Psikiyatri ve Nörolojik Bilimler Dergisi*, 24 (1), 44-51.
- Eryılmaz, A., Aypay, A. (2011). Ergen Öznel İyi Oluşu İle Kimlik Statüsü İlişkisinin İncelenmesi. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, 16, 167-179.
- Gün, Z., Bayraktar, F. (2008). Türkiye'de İç Göçün Ergenlerin Uyumundaki Rolü. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 19, 167-176.
- Gündoğar, D., Gül, S. S., Uskun, E., Demirci, S. ve Keçeci, D. (2007). Üniversite Öğrencilerinde Yaşam Doyumunu Yordayan Etkenlerin İncelenmesi. *Klinik Psikiyatri*, 10, 14-27.
- Gündoğdu, R., Yavuzer, Y. (2012). Eğitim Fakültesi Öğrencilerinin Öznel İyi Oluş ve Psikolojik İhtiyaçlarının Demografik Değişkenlere Göre İncelenmesi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 12 (23), 115-131.

- Huebner, E. S., Gilman, R. (2006). Students who like and dislike school. *Applied Research in Quality of Life*, 1, 139-150.
- Huebner, E. S. (2004). Research on assesment of life satisfaction of children and adolescents. *Social Indicators Research*, 66, 3-33.
- İlhan, Tahsiz. (2005). *Öznel İyi Oluşa Dayalı Mizah Tarzları Modeli*, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Karakoç, A., Bingöl, F. ve Karaca, S. (2013). Lise Öğrencilerinde Ergen Öznel İyi Oluş İle Olumlu Gelecek Beklentisi Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Uluslararası Hakemli Akademik Spor Sağlık ve Tıp Bilimleri Dergisi*, 3 (6), 43-50.
- Özdemir, Y. (2012). Ergenlerin Öznel İyi Oluşlarının Özerk, İlişkisel ve Özerk-İlişkisel Benlik Kurguları Açısından İncelenmesi. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 4 (38), 188-198.
- Seçer, Z., Çeliköz, N. ve Yaşa, S. (2007). Bazı Kişisel Özelliklerine Göre Okulöncesi Eğitim Kurumlarına Devam Eden Çocukların Babalarının Babalığa Yönelik Tutumları. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 18, 425-437.
- Türkmen, M. (2012). Öznel İyi Oluşun Yapısı ve Anababa Tutumları, Özsaygı ve Sosyal Destekle İlişkisi: Bir Model Sınaması. *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 5 (1), 41-73.
- URL-1: 20.03.2015 tarihinde
http://www.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2014_09/12024357_tasim_ayonetmeli.pdf adresinden erişildi.
- URL-2: 20.03.2015 tarihinde
http://mebk12.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/01/17/726215/icerikler/neden-imam-hatip-ortaokulu_639770.html adresinden erişildi.
- Yurcu, G., Atay, H. (2015). Çalışanların Öznel İyi Oluşunu Etkileyen Demografik Faktörlerin İncelenmesi: Antalya İli Konaklama İşletmeleri Örneği. *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 4 (2), 17-34.